בנמל אע"ג דהשתא ליבא אימר ברדיוני נפל *אבוה דשמואל [א]עבד לבנתיה מקוואות ביומי ניסן ומפצי ביומי תשרי. אמר רב גידל אמר רב [ב]נתנה תבשיל לבנה וטבלה ועלתה, לא עלתה לה טבילה, אף על גב דהשתא ליבא, אימר ברדיוני נפל. אמר רמי בר *אבא [ג]הני רבדי דכוסילתא: עד תלתא יומי לא חייצי, מכאן ואילך חייצי. אמר מר עוקבא *[ד]לפלוף שבעין: לח אינו חוצץ יבש חוצץ. אימתי נקרא יבש: משעה שמתחיל לירק. אמר שמואל [ה]כחול: שבתוך העין אינו חוצץ ושעל גבי העין חוצץ, אם היו עיניה פורחות אפי' על גבי העין אינו חוצץ. א"ר יוחנן [ו]פתחה עיניה ביותר או עצמה עיניה ביותר לא עלתה לה טבילה. אמר ריש לקיש [ז]האשה לא תטבול אלא דרך גדילתה *כדתנן האיש נראה כעודר (א)וכמוסק זיתים אשה נראת כאורגת וכמניקה את בנה *אמר רבה בר רב הונא [ח]נימא אחת קשורה חוצצת,

שלש

בנמל. פורט"ו מקום שהספינות נקבעות שמעלות טיט והולך: **ברדיוני נפל.** הטיט מעליה ברדיוני איני יודע לשון ונראה שהוא לשון שיכשוך שכשכשכה רגליה במים בעלתה נפל: **מקוואות בימי ניסן.** מקוה מים מכונסין ואין טובלת בנהר לפי שרבו המים בימות הגשמים מגשמים שנפלו וחיישינן שמא ירבו נוטפין על הזוחלין ותניא בתורת כהנים (ב) מה מעין מטהר בזוחלין אף מקוה מטהר בזוחלין כלומר שמטבילין במכונסין דרך זחילתן קודם שנקוו ונחו במקוה ת"ל אך מעין מעין מטהר בזוחלין והמקוה מטהר באשבורן, ומהו אשבורן? דקוו וקיימי דאין מטבילין במכונסים אלא משנקוו למקוויהם ונחו מזחילתן ותנן במסכת מקוואות (פ"ה מ"ה) הזוחלין כמעין כלומר זוחלין שבנהרות כמעין והנוטפין כמקוה. ומים הנוטפין מטהרים הרי הן כמקוה ואין מטהרים בזחילה הילכך בימי ניסן שנתרבה הנהר על ידי גשמים חיישינן שמא רבו טופפין שבו על חיים שבו ובטלו זוחלין ואין מטהרין את הטמא הטובל בהן דרך זחילה וכל הנהרות לעולם הן הולכים וזוחלין לפיכך עביד להו מקוה באשבורן לטבול בתוכו יש מפרשים דבעינן מים חיים לזבה ולאו מילתא היא דתניא בתוספתא אומר בזב מבזבה שהזב טעון מים חיים כו': **ומפצי ביומי תשרי.** שטובלין בנהר שהזוחלין מרובין אבל מפני הטיט עושין מחצלות בנהר שעוברות עליהן: **רבדי.** פוינטור"ש: **כוסילתא.** פלומ"א ודרכן של מכות של הקזת דם להעלות גלד: **תלתא יומי.** גלדן רך ומחובר והוי כגוף הבשר ולא חייצי: **לפלוף.** קליד"א: **פורחות.** פותחת ועוצמת תדיר בין כך ובין כך אינו חוצץ לפי שפריחתה מעבירתו ואינו עב על גב העין ואין בו ממש ל"א דומעות שהדמעה מלחלחת את הכחול ואינו חוצץ: **פתחה עיניה ביותר.** היא תלויה למעלה: **עצמה עיניה ביותר.** היא תלויה למטה: **לא תטבול אלא כדרך גדילתה.** כלומר לא תדחק זרועותיה על בשרה ולא רגליה ושוקיה זה בזה אלא כדרך הליכתה ומשושה תמיד ומה שנכסה וקמוט ואין מים באין בו לא איכפת לן ואינה צריכה לפשט בית קמטיה וסתריה אלא כדרכן תמיד: **כדתנן.** גבי ראיית נגעים שמיעט בהן הכתוב בית הסתרים דכתיב (ויקרא יג) לכל מראה עיני הכהן ותנן האיש מראה נגעו לכהן כעודר וכמוסק זיתים: **כעודר.** בבית השחי ומוסק זיתים בבית הערוה דאם יש לו נגע בבית השחי אין צריך להגביה זרועותיו יותר מדאי להראותו אלא כעודר שמגביה ואינו מהדק עצמו ומה שיוכל כהן לראות יראה ואם לא יוכל לראות טהור, ובבית הערוה א"צ לכוף ולשוח יותר מדאי אלא כמוסק זיתים אחר שנשרו מן האילן ומלקטן (ג) מעל הארץ: **והאשה נראית.** לכהן בנגעה: **כאורגת.** בבית השחי ואם בבית הערוה היא טופפת עצמה כמניקה את בנה: **נימא אחת.** מיהדקא שפיר והוללת:

שלש

נתנה תבשיל לבנה. בפירוש ר"ח כתוב עוד מימרא אחרת שאינה כתובה בספרים שלנו והיא מפשלת את בנה וטובלת לא עלתה לה טבילה ויש לפרש מפשלת את בנה לאחוריה והיא ערומה ולא היו בגדיה עליה וטבלה לא עלתה לה טבילה דחיישינן שמא הוה עליה דיעוקא טיט וכיוצא בו ונדבק באמו וחוצץ בטבילתה ולא ידעה לה אף על גב דחזינן לה השתא דליכא מידי עליה חיישינן דלמא בעלייתה מן הטבילה נפל ברדיוני הוחלק ונפל דרך ירידה כפי' ר"ח ול"ל שהיתה מפשלת בנה אפי' לפני טבילתה בסמוך ולאו דוקא בטבילתה:

לפלוף שבעין לח אינו חוצץ יבש חוצץ. דדוקא שבתוך העין מפני שהדמעה שבעין מלחלחתו ואינו מניחתו להיות יבש אבל לפלוף חוץ לעין אפי' לח חוצץ והכי משמע במסכת מקוואות פ"ט (מ"ב) דגבי אלו חוצצין קתני לפלוף שחוץ לעין וגבי שאין חוצצין קתני לפלוף שבעין ולא מפליג בין לח ליבש אלא בין חוץ לעין לתוך העין והיינו בלח דיבש בעין נמי חוצץ וצואה שתחת הצפורן יבשה חוצץ והא דתנן התם במס' מקוואות גבי ואלו שאין חוצצין בטבילה לכלוכי צואה שעל הבשר וצואה שתחת הצפורן א) (וצפורן המדולדלת) מיירי בלח דומיא דלכלוכי צואה שעל הבשר דאי ביבש אמאי לא חייצי ועוד דלעיל גבי ואלו חוצצין קתני גלדי צואה שעל בשרה ובצק שתחת הצפורן:

פתחה עיניה ביותר או עצמה עיניה ביותר. לכך יש ללמוד לכל אשה הטובלת שלא תטבול ותפתח עיניה ולא תעצים עיניה ביותר לפירש"י דלא גרסינן בסמוך דהני שמעתתא לטהרות ולכל הפירושים צריך ללמדה לפתוח פיה שיהא ראוי לביאת מים כדאמרינן לעיל דכל בית הסתרים בעינן שיהא ראוי לביאת מים ומייתי נמי משפחתו של רבי שטבלה ונמצא עצם בין שיניה והצריכה רבי טבילה אחרת ותנן נמי בהדיא במס' מקוואות בפ"ח (מ"ה) נדה שנתנה מעות בפיה ירדה וטבלה טהורה מטומאתה אבל טמאה אגב רוקה נתנה שער בפיה קפצה ידיה קמלה שפתותיה כאילו לא טבלה וגם צריך ללמדה להרחיק ירכותיה קצת כדאמרינן בסמוך כאורגת וכמניקה את בנה לענין הגבהת הדד קצת מעל החזה: **פתחה** עיניה כו'. אחר זה כתוב בפירוש רבינו חננאל ובמקצת הספרים ולית הלכתא ככל הני שמעתתא דכי איתמר הני לטהרות אבל לבעלה טהורה כי הא דאמר ריש לקיש אשה לא תטבול אלא דרך גדילתה ובתשובה אחת כתב רש"י דל"נ חדא דקאמר אבל לבעלה טהורה כי הא דאמר ר"ל מה ענין ר"ל להנך דלעיל ועוד דכל הני שמעתתא דרב ודרב גידל ורמי בר חמא וכולן היו בבבל ולצורך מקומן היו צריכין וזהו דוחק דלבני א"י היו מדברין ועוד דאבוה דשמואל דעבד לבנתיה מקוואות בבבל ועוד דכולהו בלשון נקבה נקטינהו אשה לא תעמוד על כלי חרס אשה לא תטבול בנמל נתנה תבשיל לבנה פתחה עיניה ואי לטהרות היה לא היה צריך להזכיר בכל פעם אשה ועוד דתניא בפרק החולץ (יבמות דף מז: ושם) כל דבר שחוצץ בטבילה חוצץ בגר ובעבד משוחרר ובנדה והיינו נדה לבעלה דאי לטהרות מאי שנא דנקט נדה ועוד דומיא דגר ועבד משוחרר דאיירי בטבילת איסור והיתר והכי קאמר כל החוצץ בטבילת טומאה וטהרה חוצץ בטבילת איסור והיתר וכן פרש"י בתשובתו דכל חומרות הכך שמעתתא נוהגות עכשיו בטבילת נדה לבעלה אבל רבינו תם פירש שנראה כגירסת הספרים ואיתא נמי בפי' ר"ח והלכות גדולות ובהלכות נדה שפירש רב סעדיה וכן צריך לחלק דלעיל אמרינן דבית הסתרים לא בעיא ביאת מים ובפ"ט דמס' מקוואות (מ"ב) גבי ואלו חוצצין באדם ומחשב בית הסתרים שבאשה אלמא בעיא ביאת מים אלא ודאי ההיא לטהרות ובשמעתין לבעלה והך דהחולץ (יבמות דף מז:) דכל שחוצץ בטבילה חוצץ בגר כו' ובנדה קיימא אהני תליסר דפרק ט' דמקוואות דתלי לענין בעלה שכן דרך הברייתא לעמוד על המשנה אבל הנך חומרי דכלי חרס וסילתא ונמל ומפצי ומפשלה וריבדא ולפלוף שמחמירות יותר מן המשנה דקתני בפ"ט לפלוף שבתוך העין אינו חוצץ ומשמע בין לח בין יבש אינו חוצץ מדלא מפליג וכוסילתא ופתחה עיניה ועצמה וכל הנך חומרי לית הילכתא כוותייהו אלא בהך חומרא דריש לקיש דאיתא אפי' לבעלה ומיהו קשה לפירוש ר"ת דהך משנה דפ"ט דבית הסתרים שבאשה חוצץ דמוקי לטהרות קתני נמי דין לפלוף שבעין שחוץ לעין חוצץ שבתוך העין אינו חוצץ דהא מוקים לה לבעלה וכן פי' דהך דהחולץ וכל דבר שחוצץ בטבילה קיימא אמשנה דטהרות דאיירי לבעלה ומה שהקשה מבית הסתרים דשמעתין למתני' דמקוואות לא קשה מידי דבסיפא גבי ואלו שאין חוצצין קא חשיב בית הסתרים שבאיש והיינו כשמעתין וצריך ליתן טעם בהך בבא גופה מה חילוק יש בין בית הסתרים דאיש ודאשה ונראה שיש בית הסתרים שהאשה מקפדת ולא האיש ובזה קא מפליג בין איש ובין אשה ולפלוף שבעין איירי דוקא בלח כדפירשתי: **וכמניקה** את בנה. פרש"י לענין בית הערוה ואין נראה דבת"כ תני לה גבי הדד כדפרישית לעיל והכי תניא לכל מראה עיני הכהן פרט לבית הסתרים מכאן אמרו האיש נראה כעודר וכמוסק ט' כעודר בבית הסתרים וכמוסק ב) בין השיחין והאשה כאורגת וכמניקה את בנה מניקה את בנה תחת הדד כאורגת ביד הימנית רבי (ד) אומר כטווה פשתן ביד השמאלית ובפ"ב דנגעים (מ"ד) תנן נמי כאורגת פי' כעורכת פת לענין בית הסתרים:

משום

א) [טעות הדפוס וכ"כ התוי"ט ריש מ"ד פ"ט דמקוואות ד"ה למתוק וצפורן המדולדלת] ב) צ"ל בבית השחי

תוספי הרא"ש

במרחצאות כמו שנגזר שלא יטבול על גבי הספסל לפי שהיו רגילין לישב על גבי ספסל במרחצאות ואי שרית להטביל במקוה או להטביל כלי על גבי ספסל אתי נמי להטביל במרחצאות וקאמר ליה רב חנין דלאו משום גזירת מרחצאות הוא דאין דרך לישב במרחצאות על גבי כלי חרס דלא מייתי למדרס ולישיבה אלא משום דבעיתא ויראה שמא יתגלגל הכלי או תשבר ותפול. וכן אסילתא נמי בעיתא שמא תתהפך ותפול. ונ"מ מתני טעמא אי הוא טעמא משום גזירת מרחצאות אפי' בדיעבד לא עלתה לה טבילה אבל אי הוי טעמא משום בעיתא דוקא לכתחלה הוא דאסיר: **בנמל.** פרש"י משום הטיט וכן ומפצי ביומי תשרי פרש"י מפני הטיט עשה להם מחצלאות תחת רגליהם. וקשה במסכת מקואות משמע דבכה"ג לא הוי חציצה דתנן בפ"ז במס' מקואות הטביל בו את המטה אע"פ שרגליה שוקעות בטיט העבה טהורה מפני שהמים מקדמין וי"ש שמחלקין בין אדם שהוא כבד ומכביד בעובי הטיט ומטה שהוא קלה. ור"ת פי' בשם ר"ח שבנמל שכיחי אינשי ובושה ויראה ותמהר ולא תטבול כהוגן. ומפצי נמי פירש שהעמיד מחצלאות כמין גדר על שפת הנהר לצניעות. והשתא הוי דומיא דההיא דלעיל משום דבעיתא ול"ג ברדיוניה נפל אלא בסמוך גבי נתנה תבשיל לבנה: **מקוואות** ביומי ניסן. פרש"י דנוטפין אינן מטהרי בזוחלין ולא משום מים חיים דזבה לא בעיא מים חיים כדתניא בתוספתא. ועוד דמקוואות משמע מים מכונסין דקוו וקיימי. ובפר"ח דזבה לא בעיא מים חיים. וגם פי' דמקוואות עשה משום מים שאובין וכן פי' בערוך בערך כ"ף. ונראה לפרש לפי שהבתים מקלחין בנהר והצינורות היו חקוקין ולבסוף קבועין. ול"צ כיון דמקלחין בנהר לא מיפסיל בריבוי מים שאובין דמעין שמימיו מועטין יכול להרבות עליו מים שאובין עד שיהא בו כדי שיעור טבילה אלא צ"ל שלא היו מקלחין בנהר: **נתנה** תבשיל לבנה וטבלה. המשילה בנה לאחוריה וטבלה לא עלתה לה טבילה כו': **אימור** ברדיוני נפל. ר"ת גרס בדריוני בשני דלתי"ן והוא לשון נדידה דחיישינן כשהיתה מדדה לעלות מבית הטבילה נפלה מעליה מן התבשיל שנדבק בה ונתייבש על גופה וכן שהמשילה בנה לאחוריה לאחר שהפשיטה בגדיה והיא ערומה חיישינן שמא נדבק בה טיט שהיה על התינוק ונתייבש בה וחייץ. וחומרא יתירא היא דאפי' בטיט וצואה תנן במסכת מקואות גלדי צואה שעל בשרו ובצק שתחת הצפורן חוששין לכלוכי צואה שעל בשרו וצואה שתחת הצפורן אינן חוצצין. ויותר היה נראה לפרש המשילה בנה לאחוריה שהיה עליה בשעת טבילה כההיא דתנן בפ"ח דמקואות האוחז באדם ובכלים ומטבילן טמאין ואם הדיח ידיו במים טהורין: **הני** ריבדי דכוסילתא עד תלתא יומי לא חייצי מכאן ואילך חייצי. והיינו כי הא דתנן בפ"ט דמקואות גליד שחוץ למכה חוצץ וגליד שבמכה אינו חוצץ כי אותו שחוץ למכה נקרש ונעשה עב אבל שעל תוך המכה נעשה רך תדיר. לכך אשה שהיא בעלת חטטין יש לה להמתין עד שיתרככו: **לפלוף** שבעין לח אינו חוצץ יבש חוצץ. היינו כי הך דתנן במס' מקואות לפלוף שחוץ לעין חוצץ לפלוף שבעין אינו חוצץ כי אותו שחוץ לעין הוא לח ושחוץ לעין הוא יבש. ואתי מר עוקבא לפרושי שיעור יבשותו והיינו משמתחיל לירק. י"ס דגרסי בהו ולית הלכתא ככל הני שמעתתא כי אתמר הני לטהרות אבל לבעלה לא כי הא דאמר ר"ל. וכתב רש"י דל"נ ליה דמה שייך הך דריש לקיש להנך דלעיל. ועוד דכל הני אמוראי דלעיל בבבל היו ולא היו עוסקין בטהרות שלא היו אוכלין תרומה בחוצה לארץ. וכ"ת דלבני ארץ ישראל קאמרינן קשה מאבוה דשמואל דעביד מפצי לבנתיה בבבל ולא היו עוסקין בטהרות. ועוד אי לטהרות איירי שמעתתא דלעיל אמאי נקט בכולן לשון נקבה אשה לגבי כלי חרס ונמל ותבשיל לבנה. והמשילה בנה ועיניה פורחות פתחה עיניה עצמה עיניה. ועוד אמרי' בהחולץ כל דבר שחוצץ בטבילה חוצץ בגר ובעבד משוחרר ונדה משמע שטבילה לטהרות ונדה לבעלה שוין. ור"ת פי' דג"ל ואתיה נמי בפר"ח ובה"ג ובהלכות נדה שפי' רבינו סעדיה ומכלי חרס ואילך איירי לטהרות דוקא. וגם אומר ר"ת דע"כ גבי דין טבילה איכא חילוק בין טהרות לבעלה דבפ"ח דמקואות תנן ולעיל מייתי לה בית הסתרים ובית הקמטים אין צריך שיבא בהן מים. ובפ"ט דמקואות תנן בית הסתרים שבאשה חוצצין. אלא ההיא דפ"ח איירי לבעלה וההיא דפ"ט איירי לטהרות. והשתא ניחא דלא מייתי ליה סייעתא לעיל ממתני' דפ"ט ולא פריך ממתני' דפ"ח והכא נמי קאמר לפלוף שבעין לח חוצץ יבש אינו חוצץ ואילו במס' מקואות ע"כ תנן לפלוף שבעין אינו חוצץ ולא מפליג בין לח ליבש. אלא התם מיירי לבעלה והכא לטהרות. ודוחק גדול דבית הסתרים ולפלוף שבעין בחדא בבא מיתנייא. ובית הסתרים מוקי לטהרות ולפלוף שבעין מוקי לה לבעלה. ונ"ל דלא קשה הני מתני' אהדדי דודאי בית הסתרים ובית הקמטים אין צריך שיבא בהן מים. ומיהו אם יש בהן דבר חוצץ לא עלתה לה טבילה דראוי לביאת מים בעי' כדאמרינן בשפחתו של ר' ושנמצא לה עצם בין שיניה והצריכה טבילה אחרת. ולפלוף שבעין דאיירי ביה מר עוקבא היינו לפלוף שבעין דתנן במתני' כדפ"ל. וההיא דפ' החולץ כל דבר שחוצץ בטבילה אומר ר"ת דקאי אהנך דחשיב במס' מקואות דחוצצין דהנך שוו בגר ועבד ונדה אבל הנהו דהכא דוקא לטהרות וכל זה דוחק. וגרש"י עיקר: **אשה** לא תטבול אלא דרך גדילתה. כמו שרגילה להיות תדיר שלא תפתח עיניה ביותר ולא תעצום עיניה ביותר וגם לא תקפוץ פיה כדתנן במקואות נתנה שערה בפיה קרצה שפתותיה קפצה ידה לא עלתה לה טבילה ותרחיב זרועותיה ותפשוט ירכותיה כדרך הלוכה כמפורש באורגת ומניקה את בנה. וצריכה לחצוץ בשיניה שלא יהא ביניהם דבר חוצץ דראוי לביאת מים בעינן וגם רגילות ליטול הצפרנים שלא יהא תחתיהם דבר חוצץ: **האיש** נראה כעודר וכמוסק זיתים. פרש"י עודר לענין בית השחי

הגהות הב"ח

(א) גמרא כעודר וכמוסק: (ב) רש"י ד"ה מקוואות וכו' בתורת כהנים אי מה: (ג) רש"י כעודר וכו' ומלקטן מעל הארץ: (ד) תוס' ד"ה וכמניקה וכו' ר' יהודה אומר כטווה פשתן:

שבת סה: בכורות נה: [illegible]

[נ"ל בר חמא]

[פירוש עולה כמין ערוך]

נגעים פ"ב מ"ד

סוכה ו. [וגם איתא בר בר חנה מירוכין ד:]

דמגילה פ"א

לז א מיי' פ"א מהל' מקוואות הל' יח וע"ש ופ"ב הל' יג וע"ש סמג עשין רמח טוש"ע יו"ד סי' קלח סעיף [illegible]:

לח ב מיי' שם פ"ב הל' [illegible] סמג שם טוש"ע יו"ד סי' קלח סעיף [illegible] [וכרב אלפס שבועות פ"ב דף קנג:]:

לט ג מיי' שם הל' [illegible] ועי' בכ"מ סמג שם טוש"ע שם סעיף [illegible] [וכרב אלפס שם]:

מ ד מיי' שם הלכה [illegible] טוש"ע שם סעיף [illegible] [וכרב אלפס שם]:

מא ה מיי' שם הל' [illegible] טוש"ע שם סעיף [illegible] [וכרב אלפס שם]:

מב ו מיי' שם הל' [illegible] טוש"ע שם סעיף [illegible] [וכרב אלפס שם]:

מג ז מיי' שם [illegible] סמג שם טוש"ע שם סעיף [illegible] [וכרב אלפס שם]:

מד ח מיי' פ"ט מהל' טומאת צרעת הל' [illegible]:

מה ט מיי' פ"ב מהל' מקוואות הל' [illegible] סמג עשין רמח טוש"ע יו"ד סי' קלח סעיף [illegible] [וכרב אלפס שבועות שם]:

[illegible]

אע"ג דהשתא [illegible] ב' מקורות שהטבילה פסולה מטעם חשש [illegible] עליה תבשיל [illegible] ונפל ממנה בעלייתה מהמקוה

נוטפין אינן מטהרין בזוחלין אלא באשבורן הלכך לא מטבילין בנהר בימי ניסן שאז רבו הנוטפין על מי החיים

נושא חציצה בשערות קשורות